

איילת השחר שלי

סיפורו של נטע כנעני, יליד קיבוץ איילת השחר

ילדותו של נטע

אביו של נטע הגיע לארץ מקישינב, רוסיה לשעבר, בשנת 1912 כשהיה בן 15, והתחיל ללמוד בגימנסיה הרצלייה. בשנת 1914 הוא גויס לצבא הטורקי ונשלח לבית ספר לקצינים בטורקיה. בתום מלחמת העולם הראשונה הוא חזר לארץ והשלים את לימודיו. בשנת 1919 הוא נשלח להתיישבות באיילת השחר. בשנת 1921 הוא נשלח לעזור בתל-חי. אמו של נטע, ילידת רוסיה, למדה באוניברסיטה אגרונומית. היא עלתה לארץ ב-1920, ונשלחה לאיילת השחר גם היא.

נטע נולד ב-1927, לאחר שנולדה להוריו עוד בת שנפטרה.

בילדותו ערכי החינוך היו הגשמה, והקפידו ללמד על פיתוח הארץ וההתיישבות. בר-המצווה של נטע נערכה בשנת 1940. באותם ימים היו באיילת השחר כ-100 חברים. כשהיה בן 13 עבר לחינוך המשותף.

מגיל 11-12 התחילו בני הנוער לעבוד בקיבוץ. העבודות בגיל ההוא היו ניקיון ועזרה ברפת.

כשהיה בן 15 שלחו אותו ואת הכיתה שלו ללמוד בבית-ספר "מקווה ישראל". כשהוא חזר מבית הספר "מקווה ישראל" הוא חזר לעבוד ברפת.

באותם הימים היישובים בגליל היו מנותקים יחסית זה מזה, כי למרות שהמרחקים היו זחים המחסור בתחבורה גרם לכך שהיישובים היו כרוחקים יותר (תיאור טוב של הארץ נמצא בספר "מסע בארץ ישראל" מאת מרק טוין).

בגלל הסיבות האלו ואחרות, הקיבוץ היה לא מפותח עד אחרי מלחמת השחרור ואפילו היה להם מחסור במים עד שנחפרה באר. בגלל המחסור במים לא היו הרבה דשאים או שבילים, ובגלל רמת הפיתוח הנמוכה הם גרו בתנאים פשוטים יחסית.

נטע מספר: "גרנו בבתים ארוכים שכוננו 'בתי רכבת' עם חדרים קטנים ושירותי 'בול-פגיעה'". רק כשנטע היה בן 13-14 הגיע הגנרטור הראשון לקיבוץ. לפני כן השתמשו רק במנורות נפט.

רוב האוכל של הקיבוץ יוצר בקיבוץ עצמו, ורק פריטים מסוימים כמו מלח הובאו לקיבוץ ממקומות אחרים.

גבינות הוכנו ביד מחלב של הרפת של הקיבוץ שנחלב ביד, והן היו גבינות כמו: גבינת כבשים, חמאה, לאבנה וכדומה. לכל קיבוץ הייתה גם מאפייה. במאפייה היה תנור אבן שתודלק בגפת, חומר דלק שמוצא משאריות של בית בד. "הלחם נאפה ביד", נטע מספר, "ומכיוון שלאחר האפייה התנור היה נשאר חם, אנחנו חיממנו בו תירס".

הירקות הגיעו מגינת הירקות שהייתה ליד בית הספר.

הארוחות בקיבוץ כללו בדרך כלל לחם עם חמאה או שמנת וביצה. בשר בקר אכלו לעיתים רחוקות יותר, כמעט שלא עוף.

נטע נזכר: "היינו משחקים במשחק שנקרא דודס, זה היה מקל מחודד משני הצדדים שמעיפים, ושיחקנו גם בגולות. הכדורגל שיחקנו אתו היה מתנצ'ר במהירות, ולכן מילאנו אותו בסמרטוטים. בחורף היינו משחקים במשחקי דחפיות כמו למשל המשחק שנקרא 'ארנגולים', משחק דחפה על רגל אחת, שהיו מחממים אותנו בימים הקרים. בשיעורי ספורט היינו קופצים על חמור קפיצה, שיחקנו עם כדורים וכדומה. בנוסף, תמיד היה איזשהו כלב רחוב שאומץ על ידינו".

באותם ימים המורים היו מחו"ל, בעיקר מפולין ומליטא. המורים למדו הוראה בחו"ל והגיעו לארץ. תחום הלימודים היה אז לפי אופיו של המורה. נטע מספר: "פעם אחת יצאנו לטיול שדה והגענו לעץ אלה, ונתנו לו את הכינוי 'עץ זלמן', על שם המורה שלנו, וכך הוא נקרא עד היום".

החיים בקיבוץ

בתקופה ההיא רוב העבודה הייתה עבודת ידיים. אנשים בעלי יותר אינטלגנציה ופחות כוח היו נחשבים פחות, ופחות נחוצים. למשל, נטע מספר: "היה לנו בקיבוץ חבר אחד שהיה פשוט גאון, אבל כוח פיזי לא היה לו, והוא היה מקור ללעג".

באותם הימים הנושא המגדרי היה שונה, כי בתחום המוח-ספרותי יצירתית היה שוויון, ואף לעיתים נטייה לנשים, ובמקומות דורשי הכוח עבדו הגברים. לדוגמה: נשים עבדו בלול מפני שעבודה זו לא דרשה הרבה כוח פיזי למרות שהייתה קשה. ברפת הנשים היו חולבות את החלב, והגברים היו לוקחים את הכדים.

"סידור העבודה נוצר כמעין מובן מאליו", נטע אומר. "בשנים הראשונות היו מגבשים החלטה ביחד. לאחר מכן, זה הגיע לכדי כך שהעבודה זרמה מאליה. אנשים היו מנדבים את עצמם, היו תורנויות בקיבוץ בין העבודות וכן הלאה וכן הלאה".

אחת העבודות הייתה בית תינוקות. עבודה נוספת הייתה ניקיון, עבודה נוספת הייתה ניקיון, עבודה נוספת הייתה ניקיון, עבודה נוספת הייתה ניקיון. עבודות נוספות היו: מטעים, רפת, לול, צאן, ושירותים כגון: מטבח, בית ילדים, ערוגות וכדומה.

המיוחד בעבודות בקיבוץ היה שהן היו משתנות לפי עונות השנה. בחורף היה מחסור בעובדים בגידולי החורף, ולהיפך. לכן התקיימו הגיוסים. כל אדם היה מחויב לעבודה בענף, ובנוסף לעבודה בגיוסים. כמו שנטע אומר: "הם עבדו הרבה, הזיעו הרבה והרוויחו מעט".

באותם הימים התחברה הייתה מרכבה, עגלות, רכב מוטורי היה אז בחיתוליו. אוטובוסים היו רק במרכז. נטע מספר למשל: "כשהייתי ילד, יצאנו להצגה בכפר גלעדי. הנסיעה ארכה 3 שעות לכל כיוון, בעגלה.

רק בשנות ה-40 הוקמה באזור חברת אוטובוסים שהסיעה עד טבריה. כדי להגיע לתל-אביב היית צריך לנסוע לטבריה, משם להחליף לאוטובוס אחר ולנסוע לחיפה, ומשם לנסוע באגד לתל-אביב באוטובוס שלישי".

התנועה, ההגנה ומלחמת העצמאות

מגיל 13 הם היו חברים בהגנה, ולמדו איתות. בערב הם היו מתקשרים עם הקיבוצים דפנה ודן. התפיסה אז הייתה: צריך להקים מדינה.

אחר-כך הם למדו להשתמש באקדח "פרבלו" גרמני. הרובים שלהם היו צרפתים ואנגלים בגלל השלטון הבריטי בארץ והשלטון הצרפתי בסוריה.

לאחר מכן נטע הפך למקלען.

בהכרות העצמאות נטע היה במארב בין איילת השחר לראש פינה עם 10 חברים מאיילת השחר. למחרת היו חגיגות גדולות בקיבוץ. ההכרזה עצמה פחות השפיעה על נטע וחבריו. באותם הימים הם היו בטוחים שאם לא ייתנו להם מדינה, הם ילחמו בעדה בעצמם עד סוף העולם.

ההבדל העיקרי בין לפני קום המדינה לאחרי קום המדינה היה קצב האירועים. עם סיום מלחמת העצמאות קמו המון יישובים. בנוסף, הפיתוח עלה והמתח ירד, ולכן רבים עזבו את הקיבוץ.

הבדל נוסף היה שלפני קום המדינה האנשים חשבו: "מה אוכל לעשות למען המדינה?" והאנשים המכובדים היו הקיבוצניקים שישבו על הגבול.

אחרי קום המדינה זה השתנה: "מה המדינה יכולה לעשות למעני?"

בבוקר ה-15/5 הם שמעו פיצוץ. הערבים התקיפו את העמק מהגולן, ממלכיה ומנבי יושע. כמה ימים לאחר מכן הכיתה שלהם עלתה ברגל לרמות נפתלי לחזק את הנקודה.

נטע היה בהתקפה הראשונה על נבי יושע. הכיתה שלו והוא היו צריכים לחדור למבצר אחרי החבלנים. הם הגיעו, ירדו מהאוטובוס ומיד נורו. לא הרבה שרדו את ההתקפה הזאת. כשהחבלנים ניסו לפרוץ את הגדר נהרגו להם ארבעה, ואז הם נסוגו.

בהתקפה השנייה על נבי יושע אחיו החורג של נטע נהרג.

הם יישבו ברמות נפתלי עד שהמבצר נכבש, ואז הכיתה שלו עלתה לשם.

הערבים ממלכיה התקיפו אותם עד שכבשו גם אותה.

"אחרי הכיבוש של נבי יושע הסורים התקיפו ממשמר הירדן שנכבש", נטע מספר, "והתקדמו אלינו והקימו עלינו מצור. האוכל הגיע אלינו מהאוויר: מטוס טס מעלינו, וזרק אוכל. יום אחד אני יוצא אל המטוס, ואני רואה, פצצה! התכופתי, ואחר כך גיליתי שהפצצה פגעה במגדל המים, ושיש שני הרוגים. הפצצה הבאה פגעה בעמדה, ונהרגו שם שבעה.

אחר-כך הייתה הפוגה, ובסופה הפכתי ממקלען למפגיז עם פיאט: מעין תותח שבנוי על קפיץ".

התקשורת באותם ימים הייתה באלחוט עם מרכז תקשורת, וידיעות תמיד הגיעו באיחור. לכן נוצר נתק בין הצפון למרכז.

הבדל עיקרי בין הצפון למרכז היה שבצפון היו פחות משתמטים כי הם חיו ממש בתוך הקרב!

את הנשק הם היו צריכים להסתיר מהבריטים, עד העצמאות הגואלת.

על איילת השחר

איילת השחר נוסדה בשנת 1915 ע"י קבוצה של חמישה גברים אישה אחת שהתגבשה לצורך ההתיישבות. בשנת 1918 הם קיבלו חזקה על הקרקע, ובשנת 1922 הם החלו בבניית קבע של הישוב.

בניגוד ליישובים אחרים בגליל, איילת השחר לא הצטרפה לגדוד העבודה לאחר מאורעות תל חי.

בשנת 1930 הוקם במקום בית ספר ובינואר 1936 הונחה אבן פינה למבנה קבע לבית הספר בקיבוץ.

באותו זמן הקיבוץ מנה כ-250 איש.

במלחמת העצמאות סבל הקיבוץ מהפגזות והפצצות אוויריות של הצבא הסורי,

בעיקר בתקופת מבצע ברוש.

ב-16 ביולי 1948 הצליחו מגיני הקיבוץ

להפיל מטוס סורי מסוג הרווארד, ושרידיו מונחים

עד היום ליד גן הילדים של הקיבוץ.

הקיבוץ הוא משק חקלאי ומבוסס בעיקר

על מטעים נשירים, ענפי בעלי חיים: רפת, לול, כוורות ומדגה.

בקיבוץ פעלה גם סנדלרייה בעשורים האחרונים, הממוקמת באחד המבנים הראשונים

בקיבוץ. בקיבוץ מרכז קליטה גדול לעולים חדשים, ובו נמצאים כיום 350 עולים חדשים מאתיופיה.

איילת השחר – אז והיום.

